

Слава М. ИВАНОВИЋ МИЛЕНКОВИЋ*

Академија струковних студија косовско метохијска
Одсек Пећ–Лепосавић

Ирена М. ПАНТИЋ**

Академија струковних студија косовско метохијска
Одсек Пећ–Лепосавић

КУЛТУРОЛОШКИ АСПЕКТИ АУТОРСКОГ ПРЕВОЂЕЊА У ТРАНСЛИНГВАЛНОМ КОНТЕКСТУ: ЛАНА БАСТАШИЋ И ВЕСНА ГОЛДСВОРТИ***

Апстракт: Ауторско превођење представља специфичан облик преводачке праксе у којем се улоге аутора и преводиоца поклапају, што отвара питања ауторске слободе, интерпретације и културне медијације. У савременој транслатологији, ауторско превођење све чешће се посматра у оквиру транслингвалних и културолошких приступа који наглашавају динамичан однос између језика, културе и идентитета. Овај рад бави се културолошким аспектима ауторског превођења кроз анализу одабраних дела Лане Басташић и Весне Голдсворти. Полазећи од контрастивне анализе изворних текстова и њихових аутопревода, рад испитује начине на које ауторке приступају културолошки маркираним елементима, као и стратегије које користе у процесу прилагођавања текста новом језичком и културном контексту. Анализа показује да ауторско превођење у оба случаја функционише као креативан и интерпретативан процес, у којем аутопревод представља равноправан део ауторског опуса.

Кључне речи: ауторско превођење, транслингвалност, култура, књижевно превођење, Басташић, Голдсворти.

УВОД

Ауторско превођење представља специфичан облик праксе у којем се улоге аутора и преводиоца поклапају, што омогућава да се изворник третира као флуидна структура подложна промени. Аутопревод се више не посматра као копија, већ као „паралелни оригинал” који доприноси семантичком богаћењу опуса (Hokenson, Munson 2007). У савременој транслатологији овај феномен се

* ORCID 0009-0008-8456-778X, slava.ivanovic@akademijakm.edu.rs

** ORCID 0009-0005-4410-7189, irena.pantic@akademijakm.edu.rs

*** Корпус за овај рад обезбеђен је приликом прикупљања материјала за докторску дисертацију „Интердисциплинарност у аутопреводу аутора савремене прозе на енглеском и српском језику” ауторке С. Ивановић Миленковић, одбрањене на Филолошком факултету Универзитета у Београду у септембру 2024. године.

анализира унутар транслингвалних приступа који наглашавају динамичан однос између језика и идентитета. Савремени писац користи језик као алат за детериторијализацију значења, при чему мултимодалност текста и употреба различитих језичких кодова омогућавају манифестовање вишеструких културних идентитета (Видосављевић 2023). Транслингвална машта дестабилизује круте границе идентитета, стварајући „светску књижевност” која настаје из процеса сталне миграције значења (Walkowitz 2015).

Овај рад анализира културолошке аспекте ауторског превођења у делима Лане Басташић и Весне Голдсворти. Избор ових ауторки омогућава увид у два модуса деловања на релацији српски–енглески језик, где положај писца са Балкана унутар англофоног круга остаје оптерећен асиметричним односима моћи. Енглески језик овде није неутрални медијум, већ поље деконструкције културних стереотипа, што се надовезује на традицију разумевања превода као идеолошког чина унутар ’културног заокрета’ у транслатологији. Важност књижевних веза и улога аутора као културних медијатора који својим радом разјашњавају погрешна тумачења и реално представљају сопствену културу у међународном контексту, наглашена је и у савременим критичко-аналитичким истраживањима словенске рецепције (Лазаревић 2025: 96). Контрастивном анализом изворника и аутопревода испитује се како се конструише Балкан као имагинарна географија (Todorova 1997) и како ауторке користе двојезични статус за пружање отпора једнодимензионалним приказима сопствене културе. Сваки процес културног трансфера суочава се са изазовима „непреводивости” (Apter 2013), где реалитије и специфични маркери у прози анализираних ауторки представљају тачке семантичког отпора.

Ауторско превођење у оба случаја функционише као перформанс (Bassnett, Johnston 2019) којим ауторке задржавају контролу над сопственим гласом. Оно није само техничка операција, већ стратегија позиционирања унутар „светске републике књижевности” (Casanova 2004). Кроз овај процес балканска књижевност задржава специфичан глас у међународној рецепцији, уносећи идиоме и историјске сензибилитете који би у конвенционалном преводу били неутралисани. Рад тежи да докаже да је аутопревод највиши израз стваралачке аутономије који ствара хибридни простор значења, чиме се афирмише нова, децентрализована књижевна стварност која надилази националне и лингвистичке баријере.

1. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР: КУЛТУРА, ПРЕВОЂЕЊЕ И АУТОРСКО ПРЕВОЂЕЊЕ

1. 1. Транслингвизам као нова књижевна парадигма

Транслингвизам дефинишемо као естетску стратегију у којој писци попут Лане Басташић и Весне Голдсворти насељавају простор „између” језика. У 21. веку књижевност често настаје као „преведена од самог почетка” (born-translated), при чему аутори стварају дела намењена широкој међународној рецепцији (Walkowitz 2015). Транслингвални писац користи своју двојезичност као примарни извор креативности, дестабилизујући традиционалну везу између језика, нације и територије.

1. 2. Ауторско превођење и културни суверенитет

Ауторско превођење представља врхунац преводилачког суверенитета. За разлику од професионалних преводилаца, аутор-преводац има слободу да изврши „креативно превођење” (transcreation), дајући предност очувању културног контекста над лексичком еквиваленцијом. Овај процес Кронин (Cronin 2017) види као вид „еколошког очувања” културне разноликости. Задржавањем специфичних метафора и србизама, ауторке врше чин отпора против језичке хомогенизације, претварајући читаоца у активног учесника у разумевању Другости.

1. 3. Изазови непреводивости и политика језика

Концепт непреводивости (Cassin 2014) указује на појмове који се константно изноа преводе јер измичу потпуном обухватању значења. Басташић и Годсворти користе непреводивост као стратегију – уместо адаптације, оне присиљавају енглески језик да се прилагоди балканском сензибилитету. Оваква „политика превођења” (Robinson 2017) подрива хијерархију између великих и малих књижевности, спречавајући да српска култура постане „невидљива” у преводу.

1. 4. Социолингвистички и глобални контекст

Ауторско превођење је неодвојиво од позиционирања унутар „светске републике књижевности” (Casanova 2004). Писац са периферије који преводи на велики језик мора пронаћи своје место унутар специфичних „очекивања центра” (Meulaerts 2011; Grutman 2013), при чему је аутопревод најмоћније оруђе за очување културног суверенитета. Оваква „етика непреводивости” (Apter 2013) и „преводачки обрт” (Bassnett, Johnston 2019) афирмишу идентитет који је суштински вишејезичан. Аутопревод овде није замена за оригинал, већ његова равноправна екстензија која спречава егзотизацију Балкана и опире се једноставној комерцијалној конзумацији текста, истовремено редефинишући границе енглеског језика.

2. МЕТОДОЛОГИЈА И КОРПУС ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање примарно почива на квалитативној анализи транслингвалног стваралаштва на пресеку језика и политике идентитета. Предмет рада је контрастивна анализа прозе Лане Басташић и Весне Годсворти, са фокусом на стратегије културне медијације при преношењу културолошки маркираних елемената на релацији српски–енглески језик. Циљ је дешифровање начина на који ауторке реконструишу значења везана за локални контекст, покушавајући да успоставе равнотежу између доместикације и форенизације.

2. 1. Методолошки апарат

У раду се комбинује неколико комплементарних метода:

1. Контрастивна метода: Подразумева директно поређење изворних текстова и њихових пандана на енглеском језику како би се мапирале ауторске девијације (додаци или брисања) као свесне одлуке које мењају семантички набој дела.

2. Дескриптивно-аналитичка метода: Користи се за категоризацију реалија (гастрономски појмови, топоними, историјски концепти и социолингвистички маркери) које немају директан еквивалент у циљном језику.

3. Дискурзивна анализа: Омогућава посматрање текста у друштвенополитичком контексту, при чему се анализира статус „мале” књижевности на глобалној сцени.

4. Херменеутички приступ: Примењује се ради разумевања самопревођења као облика самоинтерпретације, надовезујући се на традицију разумевања превода као чина разумевања и претумачивања текста (Stierle 2004).

2. 2. Корпус истраживања

Корпус обухвата роман *Ухвати зеца* Лане Басташић (*Catch the Rabbit*) и одабране прозне радове Весне Годсворти написане на енглеском, уз консултацију ауторски одобрених српских превода. Критеријуми за селекцију били су висок степен културне маркације текста, ауторска контрола превода и међународна релевантност дела.

3. КУЛТУРОЛОШКА МЕДИЈАЦИЈА У РОМАНУ УХВАТИ ЗЕЦА ЛАНЕ БАСТАШИЋ

Роман *Ухвати зеца* представља идеалан корпус за проучавање ауторског превођења, будући да је Лана Басташић лично извршила трансфер свог текста у енглески језички код. У анализи репрезентативних примера полази се од претпоставке да овај аутопревод није само лингвистички еквивалент, већ поновно исписивање наратива које узима у обзир специфичне хоризонте очекивања англофоне публике, истовремено се опирући тривијалној комерцијалној конзумацији локалне аутентичности.

Посебно су значајни примери у којима културно специфични појмови и референце не бивају директно објашњени или адаптирани, већ се задржавају као знаци културне другости. Ова стратегија указује на ауторкину намеру да страно не учини потпуно транспарентним, већ да очува одређени степен културне дистанце. У транслингвалном контексту овакви поступци могу се тумачити као свесно одбијање потпуне доместикације, при чему ауторка задржава културни слој текста као важан део његовог идентитета.

С друге стране, у појединим сегментима романа уочљиве су интервенције које имају функцију културног посредовања. Ауторка у аутопреводу повремено појачава наративну експлицитност или врши суитилне стилске корекције које олакшавају разумевање текста читаоцима који не деле исто културно искуство као публика изворног текста. Ове интервенције не мењају основу линију приповедања, већ доприносе функционалној прилагодљивости текста у новом културном окружењу.

Из транслингвалне перспективе, ауторско превођење романа *Ухвати зеца* може се посматрати као простор у којем ауторка преговара између различитих културних идентитета. Језик оригинала и језик превода не функционишу као

супротстављени полови, већ као међусобно повезани ресурси унутар јединственог ауторског израза, што је карактеристично за транслингвалну књижевну праксу (Kellman 2000). У том процесу, аутопревод постаје средство саморефлексије, у којем се сопствени текст преиспитује и прилагођава без губитка ауторске аутентичности.

Анализа показује да Басташић у ауторском превођењу не настоји да изгради неутралну верзију текста, већ да очува напетост између језика и култура као једну од његових суштинских одлика. Управо та напетост представља кључни елемент транслингвалне поетике романа и омогућава да се аутопревод чита као равноправна, али не идентична верзија изворног дела.

3. 1. Гастрономске реалије као носиоци културног идентитета и укуса завичаја

Храна у роману Лане Басташић не функционише само као пука сценографија, већ као снажан маркер идентитета, припадности и класног статуса. Превођење гастрономских реалија представља један од најкомплекснијих преводачких изазова, јер ови појмови носе густу семантичку вредност која се често опире директном преносу. Уочљиво је да Басташићева у свом преводу користи хибридну стратегију која комбинује форенизацију (задржавање оригиналног појма) са суштилним дескриптивним превођењем.

Један од карактеристичних примера је третман јела која су дубоко укоренења у балканску свакодневицу, попут ћевапа или пите. Ауторка често одбија да користи поједностављене енглеске замене попут *sausage* или *pie*, јер би оне избрисале специфични културни контекст Бањалуке и Босне.

Пример 1:

Извор (српски): „... мирис велике порције ћевапа са пуно лука.”

Превод (енглески): “... the smell of a large portion of *ćevapi* with plenty of onions.”

У овом избору препознаје се свесна стратегија форенизације. Задржавањем речи *ćevapi* (уз дијакритички знак *ñ*), ауторка приморава енглеског читаоца да се суочи са страним појмом, чиме превод постаје чин културног отпора.

3. 2. Семантика кафе: Ритуал наспрам конзумације

Посебну пажњу у нашој анализи посвећујемо феномену кафе, која у роману симболизује друштвену кохезију и специфичан темпо живота на Балкану. Басташићева веома пажљиво посредује између домаће кафе, турске кафе и западних варијанти.

Пример 2:

Извор (српски): „Скувала ми је јаку, црну кафу, ону нашу.”

Превод (енглески): “She made me some strong, black coffee, our kind.”

Избор *our kind* задржава интимност ритуала припреме кафе, позивајући читаоца да значење дешифрује кроз контекст, без сувишног објашњавања.

3. 3. Социолингвистички аспекти и превод псовки:

Од агресије до афективности

Један од најизазовнијих аспеката превођења са српског на енглески језик јесте превод псовки и идиома, који у балканском дискурсу често имају афективну, а не нужну агресивну функцију. Лана Басташић у свом аутопреводу показује изванредну супериорност у односу на професионалне преводиоце, управо зато што разуме психолошки подтекст ових израза.

Пример 3:

Извор (српски): „Јебао те зец, рекла је Сара.”

Превод (енглески): “Fuck that rabbit, Sara said.”

Иако се на први поглед чини да је реч о дословном преводу, глагол *јебајти* у српском језику далеко је полисемичнији од енглеског *fuck*. У овом контексту, псовка означава фрустрацију, зачуђеност и блискост између две јунакиње. Анализа показује да Басташићева успева да кроз ритам реченице и дијалошку структуру пренесе ту специфичну балканску грубост која је заправо маска за дубоку емотивну повезаност.

3. 4. Фразеолошки калем и културна асиметрија: Превођење идиома

У овом сегменту анализе фокус је на начину на који Басташићева преводи фразеологизме који су дубоко укоренењени у усмену традицију и свакодневни говор Балкана. Идиоми представљају најтврђе језгро језика и често су невидљиви за спољне посматраче, али носе огромно културно памћење. Чини се да ауторка у аутопреводу често користи оно што називамо *културним калемом* – задржава структуру локалне фразе, али је изражава средствима енглеског лексичког система, чиме ствара специфичан ефекат *зачуђености* (defamiliarization).

Пример 4:

Извор (српски): „... да не дуљим, испредала је кучине.”

Превод (енглески): “... to cut a long story short, she was spinning tall tales.”

Иако се у енглеском језику овде користи стандардни идиом *spinning tall tales*, Басташићева у другим деловима текста, где су фразе мање стандардизоване, бира решења која су ближа духу изворника. Она често избегава потпуну функционалну еквиваленцију како би задржала оно што Хаус (House 2015) дефинише као „скривени културни филтер”. На овај начин се у енглеском језику чува она врста наративне енергије која је карактеристична за усмену историју Балкана, где се истина и мит непрестано преплићу.¹

3. 5. Родна димензија и језички отпор: Превођење женског гласа

Од пресудне је важности анализирати како Лана Басташић преводи специфично женско искуство и женско пријатељство који су у фокусу романа. Енглески језик, са својим релативно неутралним граматичким родом, представља

1 У контексту анализе идиома, позивамо се на став М. Бејкер (Baker 2018) о томе да су идиоми културни фосили језика. Сматрамо да Басташићева својим аутопреводом не врши само замену фосила, већ ствара нове, „транслингвалне фосиле” који обогаћују циљни језик елементима изворне маште.

другачије поље за маневрисање у односу на српски језик, где је родни маркер присутан у сваком глаголу и придеву.

3. 6. Културна медијација невидљивог насиља кроз језик

У роману је насиље често невидљиво и уписано у лингвистичке структуре, што Лана Басташић у аутопреводу чува специфичним синтаксичким изборима, избегавајући претерану адаптацију (доместикацију) текста за англофону публику. Овакав приступ потврђује тезу да је ауторски превод кључан за очување дубљих слојева значења који су нераскидиво повезани са трауматичном прошлошћу изворне културе. Како Видосављевић истиче, употреба различитих ресурса и модова унутар текста омогућава стварање значења које је дубоко условљено културним контекстом и личним искуством аутора (Видосављевић 2023: 82). Кроз ову врсту језичке медијације ауторка редефинише позицију маргинализованог идентитета, чиме се, кроз примену критичко-аналитичких метода истраживања књижевног и преводилачког рада (Лазаревић 2025: 96), отварају нови путеви за промишљање позиције аутора као посредника у савременој књижевности.

4. КУЛТУРНА РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА И ГЛОБАЛНИ ЕНГЛЕСКИ У ДЕЛИМА ВЕСНЕ ГОЛДСВОРТИ

За разлику од Лане Басташић, Весна Голдсворти своје наративе примарно конструише на енглеском језику, што представља кључну транслингвалну стратегију по афинитету. Ауторско превођење код Голдсворти функционише као средство културне саморепрезентације којом она активно обликује сопствени идентитет за различите читалачке заједнице (Bassnett 2013).

Анализа показује да њене стратегије омогућавају истовремено очување културне специфичности и њену комуникативну прилагођивост у више културних оквира (Simon 2011). Уместо елиминације изворне различитости, аутопревод код ове ауторке постаје простор активног дијалога између културе порекла и културе пријема, при чему текст задобија статус равноправног ауторског оригинала, а не секундарне верзије. Оваква двосмерна медијација кључна је карактеристика њеног транслингвалног идентитета који критички преиспитује доминантне културне наративе изнутра.

4. 1. Повратно превођење и етика самоинтерпретације у *Гвозденој завеси*

Ова анализа полази од тезе да је превод овог романа на српски језик заправо чин повратка кући. Голдсвортијева, иако не потписује превод као једини преводилац, врши строги надзор над текстом, чиме он добија статус ауторског превода. У овом процесу се догађа специфична ре-културализација – оно што је у енглеском оригиналу било егзотично или захтевало објашњење, у српској верзији постаје део заједничког, интимног знања.

Пример 5:

Извор (енглески): “... the smell of cheap local tobacco and the heavy scent of state-produced soap.”

Превод (српски): „... мирис јефтиног домаћег дувана и тежак задах државног сапуна.”

Ауторка у српској верзији бира реч *задах* уместо неутралног *мирис* (scent). Оваква лексичка интервенција је врхунски пример ауторске слободе у преводу. Голдсвортијева зна да за читаоца на Балкану *државни сајун* није само референца, већ чулно сећање на оскудицу. Коришћењем речи *задах*, она појачава емотивни набој текста, чинећи га оштријим и политички тежим него што је то у енглеском оригиналу. Ово потврђује тезу да аутопревод не тежи неутралности, већ настоји да максимално искористи потенцијал циљног језика.

4. 2. Језички егзил и сукоб дискурса: Лондон–Исток

Посебан фокус у раду стављен је на начин на који Голдсвортијева посредује између крутих језичких образаца комунистичког Истока и често површног дискурса лондонске елите. Када јунакиња Милена долази у Лондон, ауторка у енглеском оригиналу симулира њен начин размишљања обликован структуром српског језика, што се у српском преводу манифестује као специфичан језички палимпсест. Иако повратак на матерњи језик делује природно, у тексту се трајно задржава дистанца коју је увео енглески језик, чиме се разоткривају оба културна модела. Овакав поступак омогућава ауторки да кроз сукоб дискурса нагласи позицију „неприпадности”, чиме се отвара простор за специфичну транслингвалну поетику која дестабилизује монолингвалне норме (Нout 2012).

4. 3. Метафорика границе и непреводивост идеологије

За Весну Голдсворти *Гвоздена завеса* није само историјска чињеница, већ лингвистичка метафора. Одређени појмови носе тешку идеолошку тежину, а на Западу често бивају погрешно схваћени.

Анализа показује да Голдсвортијева често оставља одређене појмове непреведеним у смислу њиховог дубинског значења, наводећи читаоца да самостално проналази пут кроз лавиринт значења. Сматрамо да је овај поступак близак Венутијевом концепту форенизације, али на једном метанивоу (Venuti 2008). Ауторка не форенизује језик, већ форенизује целокупно искуство Истока за западног читаоца. У аутопреводу на српски, она пак чини супротно: демистификује Запад, показујући га као хладан и често лингвистички сиромашан простор. Закључујемо да је оваква двосмерна медијација кључна карактеристика њеног транслингвалног идентитета, који не припада у потпуности ниједној страни *завесе*.

4. 4. Динамика ироније и парадокс *дуйлої* превода

Иронија Весне Голдсворти један је од најкомплекснијих елемената за културну медијацију. У *Гвозденој завеси* иронија често почива на фином познавању језичких нијанси које раздвајају енглеску учтивост од источноевропске директности.

Пример 6:

Извор (енглески): “He had that English way of saying ‘interesting’ when he meant ‘rubbish’.”

Превод (српски): „Имао је онај енглески манир да каже како је нешто ‘занимљиво’ када је заправо мислио да је ‘којешта’.”

Анализа овог примера показује како ауторка у српском тексту спроводи слојевиту културолошку медијацију. Она не преводи само реч, већ читав културни концепт енглеског потцењивања (*understatement*). Српски превод овде задобија додатну димензију – он служи као огледало у којем српски читалац посматра енглеску културу. Реч *којешија* у овом контексту звучи аутентично балкански и одлично преноси презир који Милена осећа према западном лицемерју. Закључује се да Весна Годдсворти користи аутопревод да би извршила суптилну критику оба културна модела, задржавајући позицију неприпадности која јој омогућава најоштрији увид.

4. 5. Палимпсест и културна апропријација у роману *Горски*

Роман *Горски* представља радикалан пример транслингвалне поетике Весне Годдсворти, где ауторка врши културни превод Фицџералдовог *Великој Гетисбија* у контекст савременог Лондона. У овој реинтерпретацији она користи српски језик за специфичну социјалну критику, што је видљиво у преводу идиома који карактеришу класну припадност.

Пример 7:

Извор (енглески): “He was a self-made man in a country where that usually meant he’d made himself at the expense of others.”

Превод (српски): „Био је човек који је све сам стекао, у земљи где је то обично значило да је стекао на рачун других.”

Анализа овог примера открива како Годдсвортијева суптилно користи српски језик да би додатно нагласила социјалну критику. Реч стекао у српском контексту носи терет транзиционог богатства деведесетих, што оригиналном енглеском изразу даје оштрију, локално специфичну конотацију. Ауторско превођење овде функционише као чин палимпсеста – надрастање примарног наративног слоја новим значењима, при чему се трагови изворног идентитета константно пробијају кроз енглеску синтаксичку структуру.

5. ДИСКУСИЈА: ТРАНСЛИНГВАЛНИ СУВЕРЕНИТЕТ И ДИЈАЛЕКТИКА КУЛТУРНОГ ПРЕГОВАРАЊА

Анализа ауторског превођења у делима Лане Басташић и Весне Годдсворти недвосмислено показује да овај феномен у транслингвалном књижевном контексту не представља само секундарну или деривативну активност, већ суштински и неодојиви део ауторског стваралаштва. Иако њихове поетике, наративни постуци и естетски избори показују значајне разлике, у оба случаја ауторско превођење функционише као примарни простор активног културног преговарања, у којем се језици и културе не супротстављају као дихотомни поларитети, већ се међусобно допуњују и прожимају кроз процес хибридизације. Заједничка одлика анализираних аутопревода јесте свесна, стратешка ауторска интервенција у односу на културолошки маркиране елементе текста. И код Басташићеве

и код Голдсвортијеве уочљив је нијансиран, селективан приступ доместикацији и форенизацији, при чему се стратегије прилагођавања не примењују механички или технички, већ дубоко интуитивно, у директној зависности од функције појединих елемената унутар наративне структуре. Културна специфичност се, сходно томе, никада не поништава зарад течности превода; она се реартикулише и трансформише на начин који омогућава високу комуникативност у новом културном контексту, без жртвовања суштинског идентитета изворног текста.

Разлике између ове две ауторке заправо представљају два комплементарна пола савремене српске транслингвалне прозе и огледају се пре свега у начину на који оне приступају решавању питања културне дистанце. Код Лане Басташић наглашена је тенденција ка очувању *културне друкости*, при чему аутопревод задржава одређени степен намерне непрозирности и продуктивне напетости између српског и енглеског језичког кода. Ова стратегија, кроз неуралгичне тачке превода (фразеологизми, псовке, гастрономске реалије), директно доприноси очувању аутентичности искуства које роман тематизује и наводи читаоца да се суочи са пуном културном сложености текста, уместо да је перципира кроз призму поједностављеног егзотизма.

Насупрот томе, у стваралаштву Весне Голдсворти уочљивија је суптилна тежња ка свесној културној медијацији, при чему ауторка преузима активнију, готово демијуршку улогу у обликовању начина на који се културни идентитет представља англофоној публици. У оба случаја, међутим, ауторско превођење ни у једном тренутку не доводи до губитка ауторског гласа. Напротив, оно тај глас додатно профилише и оснажује. Транслингвална позиција обе ауторке омогућава им да сопствени текст сагледају из више дијаметрално супротних перспектива и да процес превођења користе као инструмент дубоке саморефлексије и креативног преиспитивања сопственог културног положаја. На тај начин њихов аутопревод постаје привилегован простор у којем се изнутра деконструишу традиционалне дихотомије између оригинала и превода, као и често ригидни појмови верности и изворности. Овакво разумевање ауторске праксе недвосмислено потврђује став да аутопреводи у транслингвалном контексту поседују пун ауторски легитимитет, чиме се изнова афирмише традиционално разумевање превода као идеолошког и културолошког чина, додатно оснажено специфичностима транслингвалне позиције (Еко 2003; Yildiz 2012).

Додатно наглашавамо да се у овој динамици рађа потпуно нови књижевни ентитет – палимпсест значења. Док Басташићева користи енглески језик као простор лингвистичке супротстављености у којем афирмише право на балканску трауму без улепшавања, Голдсвортијева га користи као аналитичко средство којим деконструише стереотипе, претварајући их из оруђа предрасуда у оруђе деконструкције. Овај сукоб између лингвистичког бунта и ироничне апропријације заправо је оно што српској књижевности у преводу даје виталност. Ауторке не нуде само преведену причу, оне нуде преведено искуство које задржава свој онтолошки суверенитет.

Закључно се може рећи да ова дискусија води ка дефиницији ауторског превођења као чина хибридне суверености. У свету којим доминира енглески

као *lingua franca*, Басташићева и Голдсвортијева не постају жртве језичке унификације, већ активни чиниоци који енглески језик обликују према сопственим културним потребама. Тиме се српска културна баштина не само чува већ се динамички трансформише у глобално релевантан наратив, чиме се потврђује теза да је аутопревод заправо највиши степен уметничке слободе у 21. веку.

6. ЗАКЉУЧАК

Анализа транслингвалних поетика Лане Басташић и Весне Голдсворти потврђује да ауторско превођење надилази оквире техничког трансфера и конституише се као примарни чин естетске и културне реконфигурације. Аутопревод овде не фигурира као секундарни дериват, већ као комплементарна екстензија која омогућава тексту да живи пуним капацитетом у асиметричним културним системима. Чин „превођења себе” представља суверени простор у којем се изнутра преиспитују појмови верности, аутентичности и идентитета.

На основу спроведене анализе репрезентативних примера из романа *Ухвати зеца*, закључује се да Лана Басташић користи енглески језик као инструмент лингвистичког отпора. Стратегија свесне форенизације и одбијања потпуне доместикације служи као брана против културне асимилације. Инсистирањем на храпавости текста, ауторка онемогућава тривијалну рецепцију балканског искуства, подстичући читаоца на суочавање са Другим без поједностављујуће адаптације. Тиме њен аутопревод задобија димензију етичког чина који чува суверенитет изворног сећања и трауме.

Стваралаштво Весне Голдсворти демонстрира моћ ироничне медијације и управљања стереотипима, претварајући их из оруђа предрасуда у оруђе деконструкције. Кроз повратни превод на српски језик она врши селективну експликацију значења, чиме текст задобија дубину која у оригиналу остаје притајена. Њена поетика потврђује да је аутопревод заправо палимпсест – простор у којем се изворни и циљни кода непрестано преплићу, нудећи читаоцу јединствену бинокуларну визију књижевности.

Ауторско превођење представља вид заштите српске културне баштине у добу доминације енглеског језика. Лана Басташић и Весна Голдсворти доказују да периферне културе поседују капацитет да децентрирају књижевни канон. Њихова пракса ствара „трећи простор” дијалога који разлике претвара у вредност. Кроз овај процес, српска култура престаје да буде пасивни објекат и постаје активан, равноправан субјект у систему светске књижевности, чиме се чува право на специфичност у свету који тежи истости.

ИЗВОРИ

- Басташић 2018: Лана Басташић. *Ухвати зеца*. Београд: Контраст издаваштво.
 Bastašić 2020: Lana Bastašić. *Catch the Rabbit*. London: Picador.
 Голдсворти 2015: Весна Голдсворти. *Горски*. Београд: Геопоетика.

- Goldsworthy 2005: Vesna Goldsworthy. *Gorsky*. London: Chatto & Windus.
 Голдсворти 2022: Весна Голдсворти. *Гвоздена завеса*. Београд: Геопоетика.
 Goldsworthy 2022: Vesna Goldsworthy. *Iron Curtain: A Love Story*. London: Chatto & Windus.

ЛИТЕРАТУРА

- Apter 2013: Emily Apter. *Against World Literature: On the Politics of Untranslatability*. London: Verso.
 Bassnett 2013: Susan Bassnett. *Translation Studies*. 4th ed. London – New York: Routledge.
 Bassnett, Johnston 2019: Susan Bassnett, David Johnston. *The Translational Turn in Literary Studies*. London: Routledge.
 Baker 2018: Mona Baker. *Translation and Conflict: A Narrative Account, Classics Edition*. London & New York: Routledge.
 Venuti 2008: Lawrence Venuti. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge.
 Видосављевић 2023: Милена Видосављевић. „Значај мултимодалности у онлајн настави српског као страног језика”. *Башићина*, 59, 81–92. <DOI: <https://doi.org/10.5937/bastina33-43110>>. [5. 2. 2026].
 Walkowitz 2015: Rebecca L. Walkowitz. *Born Translated: The Contemporary Novel in an Age of World Literature*. New York: Columbia University Press.
 Grutman 2013: Rainier Grutman. “Beckett and Beyond Putting Self-Translation in Perspective”. Special Issue, *Orbis Litterarum* 68 (3). Copenhagen: Wiley-Blackwell, 188–206. <DOI:10.1111/oli.12022>. [5. 2. 2026].
 Еко 2003: Умберто Еко. *Казати и тојово исјо: искусиња превођења*. Београд: Геопоетика.
 Yildiz 2012: Yasemin Yildiz. *Beyond the Mother Tongue: The Postmonolingual Condition*. New York: Fordham University Press.
 Cassin 2014: Barbara Cassin. “Introduction”. *Dictionary of Untranslatables: A Philosophical Lexicon*. Barbara Cassin. (ed.). Princeton: Princeton University Press, XVII–XX.
 Casanova 2004: Pascale Casanova. *The World Republic of Letters*. Cambridge: Harvard University Press.
 Kellman 2000: Steven G. Kellman. *The Translingual Imagination*. Lincoln – London: University of Nebraska Press.
 Cronin 2017: Michael Cronin. *Translation and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
 Лазаревић 2025: Дајана Лазаревић. „Улога Десанке Максимовић у развијању белоруско-српских књижевних веза”. *Башићина* 65, 95–107. <DOI: <https://doi.org/10.5937/bastina35-56430>>. [5. 2. 2026].
 Meylaerts 2011: Reine Meylaerts. “Translational justice in a multilingual world. An Overview of Translational Regimes”. *Meta* 56. Montréal: Université de Montréal, 743–757. <DOI: <https://doi.org/10.7202/1011250ar>>. [5. 2. 2026].
 Robinson 2017: Douglas Robinson. *Translationality: Essays in the Somatics of Literature and Commerce*. London: Routledge.
 Simon 2011: Sherry Simon. *Cities in Translation: Intersections of Language and Memory*. London – New York: Routledge.
 Stierle 2004: Karlheinz Stierle. *Geschehene Geschichte: Cuvier, Chateaubriand, Balzac*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
 Todorova 1997: Maria Todorova. *Imagining the Balkans*. New York/Oxford: Oxford University Press.
 House 2015: Juliane House. *Translation Quality Assessment: Past and Present*. London – New York: Routledge.
 Hout 2012: Syrine Hout. *Post-War Anglophone Lebanese Fiction: Home Matters in the Diaspora*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
 Hokenson, Munson 2007: Jan Walsh Hokenson, Marcella Munson. *History and Theory of Literary Self-Translation*. Manchester: St. Jerome Publishing.

Slava M. IVANOVIĆ MILENKOVIĆ

Irena M. PANTIĆ

CULTURAL ASPECTS OF SELF-TRANSLATION IN A TRANSLINGUAL
CONTEXT: LANA BASTAŠIĆ AND VESNA GOLDSWORTHY

SUMMARY

Self-translation represents a specific form of translation practice in which the roles of author and translator overlap, raising questions of authorial freedom, interpretation, and cultural mediation. In contemporary translation studies, self-translation is increasingly viewed through translingual and cultural approaches that emphasize the dynamic relationship between language, culture, and identity. This paper explores the cultural aspects of self-translation through an analysis of selected works by Lana Bastašić and Vesna Goldsworthy. Based on a contrastive analysis of original texts and their self-translations, the paper examines how these authors approach culturally marked elements, as well as the strategies they employ in adapting the text to a new linguistic and cultural context. The analysis demonstrates that, in both cases, self-translation functions as a creative and interpretative process, where the self-translation constitutes an equal part of the author's body of work.

Keywords: self-translation, translingualism, culture, literary translation, Bastašić, Goldsworthy.